

De offentlige utgiftene er rekordhøye og langt fra effektivt anvendt.

Staten – for stor og dyr

**KRONIKK
HILDE C.
BJØRNLAND**

I dag fremlegger regjeringen revidert statsbudsjett for 2011. Der vil oljeprisanslaget trolig være kraftig oppjustert. På sikt vil det bety at oljefondet vokser seg enda større, og regjeringens handlingsrom vil øke enda mer.

Omfattende oppmerksomhet om kutt og effektivisering, slik vi ser i de gjeldstyngede landene rundt om i Europa, får vi trolig ikke i denne runden heller. Det er synd.

Sammenlignet med gjeldstyngede euroland er vi selvfølgelig privilegerte i Norge når vi kan opprettholde vårt gode velferdssystem. Samtidig er det en kjensgjerning at Norge allerede har meget romslige offentlige budsjetter. I år utgjør offentlige utgifter nesten 60 prosent av bnp i Fastlands-Norge, hvilket er langt over OECD-snittet på 45 prosent. Nesten hver tredje nordmann er offentlig ansatt – et flertall av dem i kommune og fylke.

Når vi bruker så mye, skulle man tro at vi hadde verdens beste offentlige tjenestetilbud, og at nordmenn flest derfor var godt fornøyd. Slik synes det ikke å være. Nesten daglig kan vi lese om administrativ rot i offentlige etater, og på tross av rekordsatsing mangler det bevilgninger til å gjennomføre infrastrukturprosjekter. Vedlikeholdsetterslepet blir stadig større, og både statsråder og etatssjefer innrømmer nå at vedlikeholdet innen samferdsel har vært neglisjert i årevis.

Men heller ikke i eldreomsorgen eller i skoleverket er tilbudet enestående. Beboere på aldershjem må fortsatt dele rom, og nasjonale prøver i skolen rangerer Norge så vidt over OECD-snittet. Så hvor blir pengene av?

En stor utfordring i offentlig forvaltning er at lønnsutgiftene spiser opp mer og mer av budsjettene. Det skyldes primært at det offentlige i stor grad produserer kostnadsintensive tjenester – skole, helse og omsorg. I motsatt ende er industrien, som produserer lite arbeidsintensive varer. Teknolo-

giske fremskritt kommer da raskt til uttrykk i økt produktivitet i industrien. Og det er det som har skjedd. Mens industriarbeidere er stadig mer produktive (en arbeider produserer over dobbelt så mye som han gjorde i 1970), ser vi ikke samme forbedring av tjenesteproduksjonen i offentlig sektor.

Eksempelvis skal det ikke ta kortere tid for en sykepleier å bandasjere en fot, eller for en lærer å rette en prøve i dag enn for 40 år siden.

Samtidig er den produktive industrien retningsgivende for offentlige lønnsoppgjør. Når lønnen i industrien er bestemt, får offentlig sektor nesten auto-

” Når regjering og opposisjon kappes om å øke budsjettene, blir det vanskelig å finne et nivå på offentlige tjenester som vi kan make å opprettholde på sikt

matisk samme lønnsvekst som industrien uten at den kan vise til samme produktivitetsgevinst.

Slik blir hver produserte arbeidstime i offentlig sektor

dyr. Dette fenomenet kalles Baumol kostnadseffekt, etter at William Baumol først beskrev dette på 1960-tallet.

Størrelsen på offentlig sektor er en ting. Et annet moment som har betydning for et velfungerende og effektivt samfunn, er innretningen på det statlige byråkratiet, det vil si antall krav og regler som påføres resten av samfunnet. Politikere fatter vedtak i høyt tempo, og påfølgende nye regler, retningslinjer og krav til rapportering krever stadig større administrasjon og kontroll.

Så har også OECD flere ganger påpekt at det er en særlig utfordring for Norge at offentlige bevilgninger blir spist opp av en stor og ineffektiv administrasjon. De mener det er klart rom for store besparelser ved å effektivisere offentlig sektor.

Et siste moment som bidrar til dyre og tildels ineffektive løsninger er at krav fra pressgrupper (både institusjonerte og andre) rutinemessig blir tatt hensyn til. Det gjør prosessene langdryge og rapportene tilsvarende tykke. Når staten ikke evner å skjære gjennom, går prosessene til slutt i stå. Det er mange grelle eksempler på dette, samferdsel er nevnt.

Hva kan så være løsningen? For det første må politikere i større grad evne å enes om

hvilke mål vi skal ha på offentlige tjenester. Når regjering og opposisjon kappes om å øke budsjettene, blir det vanskelig å finne et nivå på offentlige tjenester som vi kan make å opprettholde på sikt. Da hjelper det ikke lenger å bare vise til enighet om handlingsregelen.

Det offentlige bør også revurdere sine planleggingsprosedyrer. Det er omfattende, tungrodd og tidkrevende å planlegge store prosjekter innen for eksempel veibygging eller i helsevesenet.

Planlegging som går i stå fordi regjeringen ikke tør skjære gjennom, er storstilt sløsing med knappe ressurser.

Til slutt trenger vi en nøktern debatt om avgrensning mellom offentlig og privat finansiering, som ikke dreier seg om Adecco. Løsningen er ikke å la all omsorg, utdanning og helse være offentlig, ei heller privat. Det vil til slutt være en grense for hvor mye vi kan beskatte i Norge. Et større innslag av private aktører kan bidra til å effektivisere prosessene.

Barnehagesektoren er et godt eksempel på at private og offentlige aktører kan operere godt sammen. Trolig kan de gjøre dette på andre områder også.

■ *Hilde C. Bjørnland, professor ved Institutt for samfunnsøkonomi, Handelshøyskolen BI*

■ **KONSTANT.** Mens industriarbeidere er stadig mer produktive, ser vi ikke samme forbedring i offentlig sektor. Eksempelvis skal det ikke ta kortere tid å bandasjere en fot i dag enn for 40 år siden, skriver artikkelforfatteren. Illustrasjonsfoto: Ståle Andersen

**FLERE INNLEGG
Side 38 – 39**

**Gjestekommentar
Frihet og ansvar**

Ida Hove Solberg

**Innlegg
Staten må bli proffere eier**

*Petter Morseth
og Fredrik Meldalen*

**Fleksibilitet
i arbeidslivet**

Raymond Johansen